սուչը տգէտ և այլն։ Ոչ մի դպրոցի մասին դեռ չենք լսել մի լաւ խօսք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները ստացել են հետեւեալ հեռագիրները Վաշինգտոնից։ Յունիսի 20-ին առաւօտեան 9 ժամին Միացեալ Նահանգների նախագահ Հարֆիլդի վրա հրացան արձակեցին։ Կարծում են, որ նախագահը ծանր վէրք է ստացել։ Լուր է տարածված, որ նա մեռաւ, բայց ընդհանուր խառնակութեան պատճառով դրական տեղեկութիւն անկարելի է ստանալ։ Սպիտակ Տան շուրջը, որտեղ տարել են վիրաւորվածին, մեծ բազմութիւն է հաւաքվել։ Ասում են, որ յանցաւորը կալանաւորված է։ Մանրամասնութիւնները դեռ յայտնի չեն։ Բժիշկները յայտնել են, որ թէև նախագահի վէրքերը փտանգաւոր են, բայց անպայման մահացու չեն։ Նախագահը ուշքի վրա է։ Նա հեռագրով խնդրեց իր կընոջից գալ իր մօտ։ Մարդասպանը հրաժարվում է յայտնել իր անունը։ Ասում են, որ առաջ նա Մարսելի մէջ հիւպատոս է եղած։

Յունիսի 21-ի հեռագիրը հաղորդում է հետեւեալը։ Այսօր առաւօտեան 10 ժամին հրատարակված բիւլետինի համեմատ նախագահը ամբողջ գիշերը հանգիստ էր քընած և կազդուրված զարթեցաւ։ Յոյս կայ, որ նա կառողջանայ։ Նախագահի ամուսինը հասաւ արտաքոյ կարգի գնացքով։ Միացեալ Նահանգների ամբողջ մինիստրութիւնը գիշերը հիւանդի մահճակալի մօտ անցկացրեց։ Յանցաւորի անունն է Շարլ Ժիւլ Գիտօ։ Նա ծնված է Իլլինոյս նահանգի մէջ, մի ժամանակ Օնէյդի ընկերութեան անդամ է եղել և այնուհետև անաջողութեամբ փաստաբանութիւն է արել։ Ամենքը նրան անուանում են սկզբունքներ չունեցող մի բաղդախնդիր, որ մինչև խելագարութեան աստիճան ցանկանում էր անպատճառ երևելի լինել։ Գլխաւոր լրագիրները Գիտօին անբարոյական և խելագար են անուանում։ Նա պատկանում է անբաւական դեմօկրատ կուսակցութեանը և անձնական անաջողութիւնների պատճառով կամենում էր անպատճառ վրէժխնդիր լինել նախագահից։

Միացեալ Նահանգների նախագահ Հարֆիլդի վրա հրացան արձակող յանցաւոր Ժիւլ Գիտօ թէ կալանաւորվելու ժամանակ և թէ բանտի մէջ մի քանի անկապ նախադասութիւններ արտասանեց, որոնցից երևում է, թէ նա խելագար է։ Երբ յանցաւորին կալանաւորում էին, նա ասաց. „Ես այդ բանն արի և կամենում էի կալանաւորված լինել։ Գեներալ Արտեր այժմ նախագահ է։ Ես այստեղ մի նամակ ունեմ գեներալ Շերմանի վրա, պէտք է նրան յանձնել։ Ես բոլորը կը պատմեմ պօլիցիականներին։“ Իր թղթերը և րէվօլվերը պօլիցիականներին տալու ժամանակ յանցաւորը ասաց. „Ինձ ամուր բռնեցէք և տարէք երրորդ յարկը, առաջին սենեակը։ Գեներալ Շերման շուտով կը գայ իշխանութիւնը ընդունելու համար։ Արտեր և այդ բոլոր մարդիկ իմ բարեկամներն են։ Ես ձեզ պօլիցիայի կառավարիչ կը նշանակեմ։“ Այն տան տէրը, ուր բնակարանում կենում էր Գիտօ, ասաց, թէ յանցաւորի վարմունքը վերջին ժամանակներում շատ օտարոտի էր։ Նա պարծենում էր, թէ ծանօթ է սենատորների հետ և թէ նրան այցելում են երևելի անձինք, թէպէտ այդպիսի այցելուներ նա երբէք չէ ունեցել։ Գիտօի հարազատ եղբայրը յայտնեց, որ յանցաւորին նա միշտ խելագար է համարել։ Ժիւլ Գիտօի գրաւոր ցուցմունքի մէջ ասված է. „Ես անձնական ոչինչ թշնամութիւն չունեմ դէպի Հարֆիլդ։ Նրա մահը քաղաքական անհրաժեշտութիւն է։ Ես աստուածաբան, փաստաբան և քաղաքագէտ եմ։“

Հարֆիլդ ուշքի գալով, կամեցաւ իմանալ բժիշկներից իր իսկական դրութիւնը։ Բժիշկը ասաց, որ Հարֆիլդի մահը գրեթէ անխուսափելի է։ Հարֆիլդ նկատեց. „Թող այդպէս լինի, եթէ իմ մահը մօտ է, ես պատրաստ եմ։“ Այնուհետև նա մխիթարում էր իր հիւանդ կնոջը և երեխաներին։ Եւրոպական բոլոր թագաւորներից և կառավարութիւններից համակրական հեռագիրներ են ստացված։ Վիկտորիա թագուհին երեք հեռագիր ուղարկեց, որոնց բովանդակութիւնը չափազանց բարեկամական է։ Ամերիկական դեսպանատները եւրոպական քաղաքների մէջ կատարելապէս լիքն են այցելուներով, որոնք ցաւակցութիւն են յայտնում պատահած դժբաղդութեան առիթով։ Առհասարակ բոլոր նշանաւոր լրագիրները համակրութեամբ են խօսում Հարֆիլդի մասին։

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

—

Օրվայ նշանաւոր խնդիրը Պրագայի մէջ կատարված անկարգութիւններն են, որոնք առանց հետևանքի չը մնացին։ Անկարգութիւնները այն աստիճան մեծ էին, որ գերմանական դեսպան կոմս Րէյս ստիպված էր միջամտել գործին։ Գերմանական երկու հըպատակներ, որոնք բռնութիւնների ենթարկվեցան, մի հեռագիր ուղարկեցին գերմանական դեսպանին, որով խնդրեցին բաւականութիւն և նրա պաշտպանութիւնը։ Պրագայի համալսարանը փակված է և մինչև այժմ չի բացվել։ Ակադեմիական խորհուրդը մտադիր է մի զեկուցումն ուղարկել կայսրին և բացատրել Պրագայի մէջ պատահած անցքերը, բայց շատերը չեն հաւանում այդ դիտաւորութեանը։ Վիէննայի համայնքների խորհուրդը մի վճիռ կայացրեց, որով նա յայտնում է իր անբաւականութիւնը Պրագայի մէջ կատարված անկարգութիւնների մասին և յոյս ունի, որ կառավարութիւնը բոլոր միջոցները գործ կը դնի իր հաւատարիմ հպատակներին պաշտպանելու համար։ Յունիսի 30-ին երեկոյեան անկարգութիւնները կրկնվեցան գերմանական ընթերցարանի, կլուբի և թատրոնի առաջ։ Հազարաւոր չեխեր սպառնում էին մտնել յիշեալ հիմնարկութիւնները, աղմուկ էին հանում, սուլում էին, պատուհանները ջարդում և հեռացան միայն այն ժամանակ, երբ պօլիցիական ուժեղ զօրաբաժիններ նրանց դէմ սուր զէնք գործ դրին։ Այնու ամենայնիւ ամբոխը նշանաւոր բռնութիւններ գործեց։ Նա քարեր էր գըցում պօլիցիականների վրա, որոնցից մի քանի մարդ վիրաւորված են։ Շատ մարդիկ կալանաւորված են։ Նրանց թւումն է և մի պաշտօնական անձն։ Յուլիսի 3-ին Պրագայի մէջ Բօհեմիայի գերմանական պատգամաւորները մի ժողով կը կայացնեն, որին հետևեալ երկու առաջարկութիւնները կանեն։ Առաջին առաջարկութիւնը պահանջում է մի պատգամաւորութիւն ուղարկել աւստրիական կայսրին և նրա պաշտպանութիւնը խնդրել Բօհեմիայի գերմանացիների համար, իսկ երկրորդ առաջարկութեան համեմատ բոլոր պատգամաւորները պէտք է հրաւիրեն իրանց ընտրողներին, որպէս զի նրանք իրանց կողմից մի պատգամաւորութիւն ուղարկեն կայսրին և խընդրեն Պրագայի մէջ ուսում առնող իրանց որդիների և ցեղակիցների ապահովութիւնը։

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի մէջ յունիսի 30-ին եղած վիճաբանութիւններից յետոյ ամենքը համոզվեցան, որ Ալբեր Գրեվի այլ ևս չէ կարող մնալ Ալժիրիայի գլխաւոր-նահանգապետ։ Տունիսից անհանգստացնող լուրեր են ստացվում։ Ֆրանսիական հիւպատոսը Սֆակսի մէջ վիրաւորված է։ Ֆրանսիական պատերազմական փոքր նաւերից մէկի օֆիցերները ափ իջան հիւպատոսին պաշտպանելու համար, բայց ստիպված էին լողալով փախչել մինչև իրանց նաւը։ Կարգադրված է անյապաղ զօրքեր ուղարկել Սֆակս, որով-

---

բական նահանգում, այս լուսաւորեալ տասն և իններորդ դարում կատարված հարստահարութեանց ցուցակը, որ ժողոված եմ Վանայ առաջնորդարանի արձանագրութիւններից։

Յիշեալ թւականում թէ կառավարութեանց և թէ քրդերի ձեռքով յափշտակված է հայ գիւղացիներից 72,971 ոչխար։

Յափշտակված է 8,676 եզ։ Եզների մի մասի յափշտակութեան եղանակը շատ հետաքրքրական է։ Անցեալ ռուս-թիւրքական պատերազմին գիւղացիները, օգնութեան պահանջով, ստիպված էին բռնի պաշարեղէններ դոհարերել Օսմանեան բանակին, և իրանց սեփական եզներով բանակումը տեղափոխել։ Յետադարձին գիւղացիք կողոպտւում էին, եզները յափշտակվում և բանակի մէջ մորթվում էին, զօրքերին կերակրելու համար։ Խեղճ երկրագործները, զրկվելով նաև բեռան ջիւլներից, դատարկ լալով յետ էին դառնում։ Յափշտակված է 4889 կով, 658 ջորի, 732 ձի, 738 գոմէշ, 564 էշ։

Յափշտակված է 46 հրացան։ Ուրեմն 1877-ին Վասպուրական նահանգում 241,324 բնակիչ հայերի մօտ, միայն 46 հրացան է գտնվել։

Բռնութեամբ առնված է 35,329 չափ ցորեն, ամեն մի չափը չորս պուդ հաշւելով, կանէ 141,316 պուդ։

Կողոպտված են 19 վանքեր և եկեղեցիներ։

Սպանված են 152 մարդ։

Բռնի կրօնափոխ եղած են 44 անձինք։

Առևանգած են 38 կանայք։

Կատարված են 105 հրդեհներ։

Իսկ կողոպտված տան կահկարասիներ, երկրագործական, ջրաղացի, արհեստի վերաբերեալ գործիքներ, զգեստներ, ուտելեղէններ, ինչպէս հաց, ձու, եղ. պանիր, ձաւար, հաւ, կաշաւք և այլն, որոնք մանրամասնաբար գրված են արձանագրութիւնների մէջ, բոլորը դրամի վերածելով, միայն հասնում է 12,362,127 ղուրուշ, մօտաւորապէս 1,000,000 ր.։

Պատերազմի տարին գիւղացիք բարբարոսութիւններից ազատվելու համար, իրանց ընտանեկան իրեղէնները թաղեցին հողում և փախան սարեր։ Այդ իրեղէնների մեծ մասը քրդերը հանեցին տարան, մնացած մասը փտաւ հողի մէջ։ Այս վնասներն ևս մտցրած է վերոյիշեալ գումարի մէջ։

Հաշվենք այժմ այդ վնասների գումարը։

72,971 ոչխար, ամեն մէկը	4 ր. հաշւելով կանէ	291,884 ր.
8,676 եզ, ամեն մէկ..	40 ր. հաշւելով կանէ	355,716 ր.
4,889 կով, ...	30..	151,559 ր.
105,987 պուդ ցորեն, պուդը	2 ր.	211,974 ր.
738 գոմէշ........	80 ր.	59,772 ր.
658 ջորի	60 ր.	40,138 ր.
732 ձի	60 ր.	44,652 ր.
564 էշ...........	10 ր.	6,204 ր.
Աւելացնում եմ վերոյիշեալ գումարը		1,000,000 ր.
ընդամենը		2,161,899 ր.

Այս հաշւից դուրս է մնում թղթադրամի, պղնձի դրամի վնասը, որոնք բոլորովին իրանց արժէքը կորցնելով, շրջականութիւնից դուրս ընկան։ Մետալեայ դրամներ, որոնք իրանց արժողութեան կէսը կորցրին։ Կոնսօլիտների վնաս։ Այս ամեն դրամական վնասները անգլիական մի լրագիր 50 միլիոնի է հասցնում։ Կողոպտված 19 վանքերի վնասը, 105 հրդեհների վնասը, Վանայ հրդեհի վնասը 200,000 օսմանեան ոսկու, մօտ 1,000,000 ր. կարողութիւն այրվեց։ Ընդամեն վնասը կարելի է մօտաւորապէս 7,000,000 ր. հասցնել, որ Վասպուրական նահանգի համար սարսափելի մեծ գումար է։

Յաւելացնենք և այդ ամենի վրա անցեալ տարվայ սոսկալի սովը, երևակայեցէք ուրեմն, մեծապատիւ ունկնդիրներ, թէ այդ աշխարհի տընտեսական վիճակը ինչ աստիճանի մէջ կարող է լինել։

Զարմանալի չէ ուրեմն, որ այդ բիւր անգամ սովերի, համաճարակ ժանտախտների, հրդեհների, պատերազմների, սպանութեանց, յափշտակութեանց, առևանգութեանց, բռնի կրօնափոխութեանց և ամեն տեսակ հարստահարութեանց ենթարկված ժողովուրդը դեռ իրան հարստահարող բարբարոսներից կրկնապատիկ բարձր է թւով, բարձր է բարոյականութեամբ, բարձր է մտաւոր և նիւթական կարողութեամբ։

Տոկուն, անյուսահատ աշխատութիւնը միշտ հրաշքներ է գործում։

Մինչ թիւրքերը վերջին պատերազմի ժամանակ աննկարագրելի բռնութեանց ենթարկեցին հայերին, դատարկելով նրանց պաշարեղէնների ամբարները, զրկելով նրանց երկրագործական գործիքներից և կենդանիներից, կողոպտելով նըրանց վերջին կարողութիւնը, այրելով գիւղերում դէզերը, մարագները, քաղաքներում վաճառանոցները, տները, կարծում էին, որ այդ արևելեան խնդրի հանգոյցը, պատճառ էրմէնի կեավուրները ոչնչացած և շուտով կենդանութեան վերջին շունչը կը փչեն։ Յանկարծ փլատակների, հրկիզեալ մոխրի միջից փիւնիկի պէս վերանորոգվեց հայն, թօթափելով իր դարաւոր ստրկացնող թմրութիւնը, վեր կացաւ և պաշտպանվելու, զէնքի պէտք զգաց։ Նրա պանդուխտ ազգակիցները տեսնելով նրանց անհաւասար կռուի ճգնաժամը, ամեն կողմից օգնութեան հասան։

Յիմարվեց, ապշեց թշնամին տեսնելով այն ուժեղ հոսանքը, որ ամեն կողմից Հայաստանի մէջ կը թափվէր։ Սիրտ առաւ մինչև այն ժամանակ իրան անտէր համարած ժողովուրդը և սկսեց պաշտպանվել յափշտակողների դէմ։ Այրված վաճառանոցները, գիւղերը շինվեցին աւելի գեղեցիկ, յափշտակած ոչխարների, գոմէշների, եզների և տնային կահկարասիների տեղը նորից լցվեց. գիւղացին դարձեալ սկսեց լծել իր աշխարհ լիացնող գութանը և լցնել դատարկած ամբարները, արհեստաւորները ձեռ առին իրանց լքած գործին, վաճառականները սկսեցին իրանց առևտրական շրջանառութիւնը, ու թշնամին, որ առաջ ուրախ արհամարհում էր, սկսեց պատկառել և սարսափել։

Թիւրքերը մինչև այժմ էլ չեն կարողացել ճանաչել, թէ հայ ազգը փոքր-Ասիայում ինչ նշանակութիւն ունի, դա է պատճառը, որ նրանք հայոց գիւղական ընդունակութիւնից չեն կարողացել օգուտ քաղել, բայց և այնպէս, ազգը միշտ տուել է Թիւրքիային նշանաւոր քաղաքագէտներ, տնտեսագէտներ, ադմինիստրատորներ, որոնցից մէկը կայսրութիւնը մի սոսկ կործանումից ազատեց։ Շատ երկար ժամանակ Թիւրքիայի տնտեսական կառավարութիւնը հայոց ձեռքն էր և այդ տարիները վատ տարիներ չեն եղել նրա գանձարանի համար։ Այժմ էլ փոքր-Ասիայի գըլխաւոր գանձապետները (սառաֆներ) բոլորը հայեր են։ Օրէնքը թոյլ չէ տալիս այդ պաշտօնը թիւրքերին, նախ՝ նրա համար, որ հաշիւ չը գիտեն, երկրորդ՝ անհաւատարիմ են։ Բայց այս ամենի փոխարէն, կառավարութեան վարմունքը միշտ աշխատել է ճնշել այն տարրը, որը իր գոյութեան հիմքն է, որ այդ աշխարհի նիւթական և բարոյական տէրն է, որ իր վաճառականութեամբ, արհեստագիտութեամբ, երկրագոր-

հետև այնտեղ ուղարկված Յունիսի 1200 զինուորները բաւական չեն։ Բացի հիւպատոսից շատ եւրոպացիներ են վիրաւորված։ Ֆրանսիական պատերազմական նաւի ներկայութիւնը խանգարեց անկարգութիւնների շարունակվելուն։

Սպանիական կառավարութիւնը Ֆրանսիայից վարձատրութիւն պահանջեց Ալժիրիայի մէջ բնակվող վնասված սպանիացիների համար և Ֆրանսիան խոստացաւ նրանց վարձատրել։ Սպանիական դեսպանը Փարիզի մէջ դեռ առաջ այդպիսի պահանջ էր արել և բաւականացուցիչ պատասխան էր ստացել։ Բայց այդ բանով սպանիական կառավարութիւնը չը բաւականացաւ և մի շրջաբերականով վարձատրութիւն պահանջեց Ալժիրիայի մէջ բնակվող սպանիացիների համար, որոնց Ֆրանսիական կառավարութիւնը անկարող եղաւ պաշտպանել։

Ֆրանսիական լրագիրները պահանջում են, որ կառավարութիւնը խստութեամբ վարվի Բ. Դրան հետ, եթէ նա դարձեալ նոր զօրքեր ուղարկէ Տրիպոլի։ Կարծում են, որ ֆրանսիական գլխաւոր նաւերը կը ռմբակոծեն Սֆաքս, եթէ ապստամբները չեն հնազանդվի։ Եւրոպացիները փախչում են ֆրանսիական նաւերով։

Գամբետտա կամենում է, որ Ալբեր Գրեվիի տեղ գեներալ Գալիֆէ նշանակվի Ալժիրիայի նահանգապետ։ Գամբետտա դրա մասին արդէն խորհրդակցեց Գալիֆէի հետ, որ խոյն գնաց պատերազմական մինիստրի մօտ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Յունիսի 30-ին Բուէլի մէջ կատարվեցաւ Դիւֆորի թաղումը։ Թաղմանը ներկայ էին Փարիզի և Բորդոյի փաստաբանների պատգամաւորները, ակադեմիայի անդամները, մի քանի մինիստրներ և բարձրաստիճան անձինք։ Հանրապետութեան նախագահը ուղարկել իր ադիւտանտին։ Հանգուցեալի ցանկութեան համեմատ դամբանական ճառեր չարտասանվեցան։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Աթէնքից հաղորդում են։ Այստեղ նորերում մինիստրական փոփոխութիւններ կատարվեցան։ Արդարութեան մինիստրի պաշտօնը յանձնված է Րիկակիին, ֆինանսներինը Աթանասիադիսին և լուսաւորութեանը Րոմային։ Մինիստրների ընտրութիւնը երբէք այդքան աջող չէ եղել։ Նոր մինիստրները մեծ հեղինակութիւն ունեն ժողովրդի մէջ և նրանց պաշտօնի հրաւիրվիլը ամբողջ Յունաստանի մէջ համակրութեամբ ընդունվեցաւ։

Րիկակի Յունաստանի ամենալաւ իրաւաբաններից մէկն է համարվում։ Նրան մինիստր նշանակելը մանաւանդ շատ լաւ է, որովհետև շուտով յունական օրէնքները պէտք է գործադրվեն Յունաստանի հետ նորերում միացրած երկիրների մէջ։

Շուտով յունական զօրքերը պէտք է գրաւեն գիջած երկիրները և այդ պատճառով մինիստրութիւնը չափազանց զբաղված է այն հարցերով, որոնք վերաբերում են այդ նահանգների կազմակերպութեանը։ Նոր նահանգները հինգ մասի կը բաժանվեն և իւրաքանչիւր մասը պատմական անուն կը ստանայ։ Յոյս կայ, որ գիջած նահանգների մահմեդական ազգաբնակութիւնը չի ընդդիմադրի յունական զօրքերին։ Թեսալիայից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ այնտեղի անուանի մահմեդականները մի ժողով կայացրին, որ վճռեց, թէ նրանց համար ձեռնտու է յունական հպատակ լինել և օգտվել բոլոր իրաւունքներից, որ նրանց տալիս է յունական սահմանադրութիւնը։ Ժողովին ներկայ եղողները համոզում են մահմեդական բնակիչներին չը ծախել իրանց կայքը չնչին գնով և չը գաղթել։ Թիւրքերի այդպիսի վճիռը զարմանալի չէ, քանի որ Յունաստանի հպատակ նրանց կրօնակիցները քրիստոնեաների հետ հաւասար իրաւունքներ ունեն։ Թեսալիայի հարուստ թիւրքերից շատերը իրանց կրթութիւնը ստացել են հելլենական ուսումնարանների մէջ և պատ խօսում են յունարէն ժամանակակից լեզուով։ Հաւանական է, որ միացած նահանգների կրթված թիւրքերից շատերը կարող են պարլամենտի անդամ ընտրվել։

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յուլիսի։ Յուլիսի 1-ին ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակների խաղարկութեան ժամանակ տարան հետեւեալները։

№№ սէրի		№№ տոմսակի		տարված գումար.
17,892	—	42	—	200,000
1,310	—	42	—	75,000
4,604	—	10	—	40,000
5,687	—	48	—	25,000
1,253	—	35	—	
9,387	—	32	—	10,000
12,659	—	1	—	
5,413	—	9	—	
12,073	—	28	—	
2,292	—	23	—	8,000
18,096	—	18	—	
12,646	—	48	—	
16,232	—	11	—	
12,890	—	13	—	
6,524	—	24	—	
14,660	—	7	—	
7,404	—	27	—	5,000
6,169	—	48	—	
16,509	—	42	—	
3,459	—	34	—	
6,698	—	16	—	
17,043	—	33	—	
11,402	—	15	—	
18,229	—	2	—	
16,043	—	30	—	
16,035	—	5	—	
14,731	—	44	—	
11,072	—	21	—	
8,601	—	20	—	
6,518	—	22	—	1,000
17,074	—	48	—	
326	—	28	—	
4,734	—	3	—	
3,917	—	1	—	
17,340	—	2	—	
17,795	—	48	—	
18,890	—	8	—	
455	—	23	—	
8.898	—	17	—	
10,404	—	34	—	

ՍԻՍՏՕՎՕ, 1 յուլիսի։ Մեծ ազգային ժողովը միաձայն և ոգեւորված կերպով ընդունեց իշխանի կողմից առաջարկած պայմանները։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յուլիսի։ Պաշտօնական։ Կովկասեան զինուորական շրջանի շտաբի գլխաւորի օգնական գեներալ-մայոր Լազարեւ նշանակված է զինուորական նահանգապետ Ամուրեան նահանգում և հրամանատար տեղական կազակների զօրքերի։

ՍԻՍՏՕՎՕ, 2 յուլիսի։ Իշխանը հրատարակեց մի պրօկլամացիա որի մէջ շնորհակալութիւն է անում ազգային ժողովին հաւատարմութեան զգացմունքների համար և յայտնում է որ չը նայելով ընդարձակ լիազօրութեան, նա իւրաքանչիւր տարի կը գումարի ազգային ներկայացուցիչներին թէ բիւջետը և թէ ընդհանուր շահերին վերաբերեալ հարցերը քննելու համար։ Իր կողմից իշխանը հրաւիրում է բոլոր ազգաւէրներին նպաստել մեծ գործին, որ Աստուծու օրհնութեամբ և բոլգարական ազգի օգնութեամբ պէտք է իրագործվի։ Իշխանը ընդունեց դիպլօմատիական ներկայացուցիչներին և Բ. Դրան ներկայացուցչին Նիհադ-փաշային։ Նոր մինիստրութիւնը բաղկացած է հետեւեալ անձերից։ Ստանկօվ, մինիստր արտաքին գործերի, ռուս գեներալ Կրիլօվ պատերազմական մինիստր, գնդապետ Ռէմլինգէն ներքին գործերի մինիստր, Ժէլեզկօվիչ ֆինանսների մինիստր, Եգեվարօվ արդարադատութեան մինիստր։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 յուլիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 25 կ., երկրորդ 94 ր., երրորդ 94 ր. 50 կ., չորրորդ 94 ր. 37 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 221 ր. 25 կ., երկրորդ 220 ր. 25 կ., արեւելեան առաջին 92 ր. 37 կ., երկրորդ 92 ր. 12 կ., ոսկի 7 ր. 84 կ.։ Ռուսաց մի ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ, 214 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 264 ֆրանկ 25 սանտիմ։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ծութեամբ Փոքր-Ասիայի անտեսական կենցաղավարութեան աննախանձելի վիճակը բացուքողն է, որով, երբ վերջին նեցուկ, դեռ պահպանվում է երկրի ֆինանսային կիսակործան վիճակը. վերջապէս որ Ցանկա-Հայաստանում բնակած մանր ազգերի յարաբերութեան կեդրոնն է. վնասել այսպիսի ազգի, նշանակում է, վնասել բոլոր երկրին և հետեւաբար վնասել նոյն կառավարութեան.

Հայերի, երբ աշխարհաչէն հպատակների վրա, այս համառօտ նկատմունքը աւելացնելուց յետոյ, պէտք է մի հայեացք էլ թիւրքերի վրա ձգել և հարցնել, թէ թիւրքերը իրանց հինգ դարեայ տիրապետութեան միջոցին ինչ են արել Փոքր-Ասիայի համար. Բոլոր այդ երկրի մէջ մանեկուղը, թող արած երկաթուղիները, ոչ մի հասարակ ճանապարհ անգամ չի գտնի, որ տէրութիւնը առեւտրական զարգացման համար շինած լինէր, ոչ մի կամուրջ գետերից անցնելու համար. Եղածները հայոց թագաւորութեան ժամանակի մնացորդներն են, որոնցից քանդվածները նորոգվել չեն և տեղը աւերակ է մնացել. Եղած արհեստագիտութեան շարունակութիւնը գալիս է դարձեալ հին աշխարհից և կառավարութիւնը դրա յառաջադիմութեան համար ոչինչ չէ արել, այլ ընդհակառակն մեծ հարված է տվել, օգնելով եւրոպական ապրանքների տարածման. Երկրագործութեան համար ոչ մի ջրանցք, ոչ մի արհեստական լիճ չէ շինված, այլ եղածներն էլ քանդվել ոչնչացել են. Բայց այդ, տասանորդական անկանոն հարկեր, հողային անհաստատ օրէնքներ, երկրագործութիւնը սեղմել և նահապետական շրջանիցն էլ այն կողմն են անցկացրել. (Ես Ալաշկերտում հայ գիւղացոց հարցնում էի, թէ ինչու (կարտոֆել) գետնախնձոր չէին ցանում, բայց այդ աշխատասէր մարդիկ իմ հարցումից առաջ փորձել էին իրանց պարտաձանի մի փոքր անկիւնում քանի պուդ իրանց ուտելու համար ցանել էին, կառավարութիւնը այդ կարտոֆիլից մի ամբողջ պութի տասանորդ էր պահանջել. իսկ եթէ շատ ցանէին, ո՞ւմ պէտք է ծախէին այդ ամայութեան մէջ, ուր ոչ մօտակայ քաղաքներ կան և ոչ ճանապարհներ)։ Հայրենիք պաշտպանելու համար ոչ մի ամրութիւն, ոչ մի բերդ. եղածները կամուրջների պէս թիւրքերին չեն, բագրատունին է, Կարսի և Կարինոյ ամրութիւնները, բայց դրանք էլ դարձեալ հայ ժողովրդեան միջոցներով են շինվել. Ամբողջ եօթ տարի քիչեալ ամրութեանց համար, Փոքր-Ասիայի հայերը, ինչպէս թագաւորական ասւրք, օգնութիւն են տուել. Ինչ որ զինւորական ոյժին է վերաբերում, որ միշտ ժողովրդական ծախսովն է կազմակերպվել, միշտ էլ երկրի թշնամեաց դէմ վառ, յաղթված, քաջ են եղել միայն երկրի բնակիչները կեղեքելու, Աւազակութիւններ, ապստամբութիւններ վերջացնելու համար, տէրութիւնը մտածել անգամ չէ վայրենի թափառական ցեղեր ընտանեցնելու, երկրագործութեան վարժեցնելու. Ինչ է արել ուրեմն թիւրք տէրութիւնը. Երբ վկաներ նրա պարգեւների Փոքր-Ասիայում բազմաթիւ գիւղերի աւերակներ կան, որոնք մի ժամանակ լցրած են եղել այս օրվայ դատարկութիւնը.

Իսկ քաղաքակրթութեան, զարգացման միջոցների, ինչպէս, ուսումնարանների համալսարանների համար հարցնելն անգամ աւելորդ է, դրանք չը կան և չէին էլ կարող լինել, որովհետև թիւրքերը, այդ Մահմեդի երեւակայած արքայութեան որդիք, ոչ մի բանի ընդունակ և պիտանի չեն։ Այդ ժողովուրդը ոչ երկրագործութեամբ, ոչ վաճառականութեամբ և ոչ արհեստանքով է պարապում. Նրանց կեանքի նպատակն է, որ հարեմում մի քանի գեղեցիկ կանայք ունենան, ընկղմած սաքի ալուաֆեօսով պատրաստած պատուհաց մէջ։ Ներգիլէի գլխին ծխելի Շիրազի ազնիւ թամբաքուն։ Կրակարանի վրա եփ գայ Մոկկայի սուրճը։ Ագախինները միշտ պատրաստեն վարդահոտ շէրբէթ։ Պահարանի մէջ գտնված լինի եւրոպական ոգելից ըմպելիքների և ազնիւ գինիների պաշար։ Խոհարանում եփվի նմբէրրու բրինձի փլաւ, զանազան քաղցրաւենիք և այլն։ Ահա բոլոր նոցա միտք գրաւող ցանկութիւնները։ Այս ուղղութեամբ զարգացած հասարակութեան միջից են դուրս գալիս տէրութեան բոլոր պաշտօնակալները, որք կեղեքում, կողոպտում են ժողովրդին, աւեր են դարձնում երկիրներ իրանց հաճոյքի լինելու համար։

Թիւրքիան Փոքր Ասիայում դատաստանական նոր օրէնքներ է մտցրել, որոնք թարգմանված են ֆրանսերէնից. բացված են քրէական, քաղաքական և վաճառականական գործերի ատեաններ. դատարանի անդամները խառն մահմեդական և քրիստոնեայ, ընտրվում են քուէով, որոց նախագահները նշանակվում են Կ. Պոլսից։ Նոր օրէնքները կարող էին շատ օգտակար լինել, եթէ դատաւորները և դատաստանական ատենի անդամները իրաւաբանական մասնագէտներ լինէին, բայց կայսրութեան մէջ այդպիսի անձինք բոլորովին չը կան, քանի որ այդպիսի մարդիկ պատրաստելու համար հիմնարկութիւններ չը կան։ Այլ այդ պաշտօններին կոչվում են ագէտ և վաւթար անձինք, որոնք պատահում են դատարանում աշխարհին, յաւելացնելով և այն հանգամանքը, որ նրանք տարիներով ռոճիկ չեն ստանում, ուղղակի կը մնայ երեւակայել դատավճիռների արդարութեան մասին։

Հետոյ աչնան թիւրքերը Փոքր Ասիայում բարեկարգութիւններ մտցնելու անունով, միաժամութիւններ հաստատեցին, որ ռուսաց պրիստաւութեան պէս մի բան է, բայց որովհետև ընտրութիւնը փառութեան և արժանաւորութեան վերա չէր, կաշառակերութեան մի մեծ դուռ բացվեց թիւրք փաշաների և կայմագամների համար։

Արդարև բազմաթիւ գործեր վճռող ատեանը հայոց առաջնորդարանն է, ուր քաղաքական ժողովը առաջնորդ հոգեւորականի նախագահութեամբ հաշտարար դատարանի պաշտօնն է վարում։ Այդ դատարանի անաչառ արդարադատութիւնը այնքան հռչակված է, որ թիւրքերն անգամ, իրանց հայոց հետ ունեցած դատերը հայոց առաջնորդարանումն են տեսնում։ Շնում հայոց առաջնորդարանի իրաւասութիւնը աւելի մեծ էր. նա պատժական ոյժ ունէր, և գաւառապետները իրանց ստորադրեալներով ենթարկված էին նրա ազդեցութեան։ Քրդերի ցեղապետները նոյնպէս բարոյապէս կապված էին հայոց առաջնորդարանից, բայց վերջի քսան տարիներում թիւրքերը ամեն հնարք գործ դրին քրդերի և հայերի մէջ թշնամութիւն ցցելու, նրանք առանձնապէս հրահանգում էին Շէյխերին գրգռելով նրանց կրօնամոլութիւնը։

Մի համառօտ տեսութիւն ես քրդերի վրա պէտք է անել, ցոյց տալու համար թէ ինչ յարաբերութեան մէջ են հայերի հետ և նրանք որքան վնասակար կամ օգտակար կարող են լինել։

(Կը շարունակվի)